

Ὕμνο ἢ ψυχὴ μου ἀντάμα σου καθημερνὰ ὅς τῆς ψάλλει !
 Μὰ πότε αὐτὴ ἀπ' τὸν ἀνθρώπου τὸν Ἐγωϊσμὸ θὰ βγάλῃ ;
 Πότε τὰ πάθη τὰ τυφλὰ μ' αὐτὴ θὰ νικηθοῦνε ;
 Ἀκούω παιᾶνες ν' ἀντηχοῦν, μνημεῖα κοιτάω νὰ στηθοῦνε,
 Ποὺ σαγηνεύουν τὴ θαυριά καὶ ποὺ κοιμοῦν τὸ πνέμα,
 Καὶ μοιάζει σὰ νὰ κρύβεται ἡ ἀλήθεια ἀπὸ τὸ ψέμα.
 Ὡ νάτο, οἱ νέοι κοιτᾶζοντας τὰ φτεροπόδορ' αἴτια,
 Ποὺ ἂν καὶ μαρμάρινα θαρρεῖς ποὺ σκίζουνε τὰ πλάττω,
 Νάτο, χυμοῦν φανταστικά μὲ τῶν αἰτῶν τὴ χύτη. . . .
 Κ' ἢ Μοῦσα μεῦδειξε σκιφτὴ κάποιον ποὺ λένε Ἀλήτη.

ΓΕΡ. ΣΠΑΤΑΛΑΣ.

ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΤΟΥ ΑΝΑΤΟΛ ΦΡΑΝΣ

Ποῖος θὰ μπορούσε ποτὲ νὰ φανταστῆι πὸς ὁ Φράνς, ποὺ ἐδὼ στὸ Παρίσι
 καὶ σ' ὅλο τὸν κόσμον τώρα τὰ κόμματα τῶν ἀριστερῶν γιορτάζουνε σὰ δική
 τους γιορτὴ τὰ ὀγδόντα του χρόνια, ποῖος θὰ τὸ φανταζότανε ποτὲ πὸς αὐτὸς
 ὁ ὑπομονετικὸς πατριάρχης τοῦ ἐπαναστατισμοῦ μορφώθηκε μέσα σὲ σχολιὸ πα-
 πᾶδων; Σὰν τὸ Ρειάν, τὸ δάσκαλό του, παρόμοια καὶ τοῦτος μᾶς ἐρχεται ἀπὸ
 τὰ παπαδίστικα λημέρια, κ' ἐξηγοῦνται ἔτσι οἱ ἄπειρες ἀντινομίες ποὺ εἶναι
 χυμένες στὸ ἔργο του.

«Τοὺς πιὸ ἐπικίντουνους ἐχτροὺς τῆς ἡ ἴδια ἢ ἐκκλησιᾶ μέσα στὰ χέρια
 τῆς τοὺς ἐτοιμάζει», λέει ὁ abbé Lantaigne. Παρατήρηση πιὸ σωστὴ ἀλήθεια
 δὲ θὰ μπορούσε νὰ γίνῃ. Ὁ Φράνς μελετώντας στὰ θρανία τῆς ἐκκλησιᾶς τὶς
 ἀμέτρητες ἱστορίες τῶν ἀμέτρητων αἰρέσεων, καὶ συνάμα ἀκούοντας μὲ προσοχὴ
 τοὺς Θεοφοβούμενους ἐπίσημους τοῦ ἄμβωνα νὰ τοῦ διδάσκουνε ὅλα τὰ ψυχο-
 φελῆ τερτίπια, ποὺ πρέπει νὰ κατέχει ὁ πιστὸς γιὰ νὰ τὶς πολεμῇ στὴν πάσα
 ὥρα τῆς μέρας ἢ τῆς νύχτας, ἔμαθε τὸ πῶς πρέπει νὰ ἀμφιβᾶλει μεθοδικά. Τὴ
 θαυμάσια διαλεχτικὴ του ποὺ πλημμυρᾷ ἀπὸ λυρισμὸ ἄρνησης, ἔτσι τὴν ἀπό-
 χτησε, ἔτσι ὁμως ὑποτάχθηκε καὶ στὸ πάθος τῆς ἐξακολουθητικῆς ἀντίφρασης.
 Πότε τὸ ἓνα τὸν βλέπουμε νὰ ὑποστηρίζει, πότε τ' ἄλλο, σ' ἓνα βιβλίον μέσα
 τοῦ τυχαίνει νὰ ρηξῆι τὰ ὄσα ὑπεράσπισε, καὶ νὰ ὑπερασπίσῃ τὰ ὄσα ἐρρηξε σὲ
 προηγούμενον. Τὴ στενάχωρη τούτῃ αἰώρησή του καὶ ὁ ἴδιος βέβαια τὴν κατα-
 λαβαίνει ἀφοῦ πονηρὰ κάθε λίγο καὶ λιγάκι ζητᾷ νὰ ἰσορροπήσῃ ὑπερᾶλλον
 ὅλα τὰ ὄπλα τοῦ ντιλεταντισμοῦ.

Ἡ ἡδονιστικὴ του ἰδιοσυγκρασία, ποὺ λατρεύει τὴν κοσμοπλάστρα ἀρμονία
 τῆς ἀρχαιότητος μας καὶ ποὺ ἐνωσε βαθιὰ τὴν αὐστηρόγνωμη ὀρειοπάθεια
 τῆς, δὲν μπορεί νὰ ὑποφέρει τὸ Χριστιανισμὸ, ποὺ ἄπλωσε ἴσαμε τοὺς θρόνους

τῶν Ὀλύμπιων μιά πίστη θρημένη ἀπὸ τὴν ξεραῖλα τῆς Ἰουδαίας, μιά θρησκεία κατάλληλη μόνο γιὰ τοὺς στενόψυχους ἀσκητές. Καὶ τὴν ἐχτρεύεται ἀκόμη γιατί δὲ θέλησε ποτὲ τῆς νὰ καταλάβει τὴ γλυκιά Θεϊκότητα τοῦ Ἰησοῦ, παρὰ κατάντησε αἰματερό ἐμψυχωτήριο τῶν πιδ τυλωμένων καὶ ἀκαρπων φανατισμῶν.

Μὲ τὴ «Θαῖα», σκοπὸς του εἶναι νὰ μᾶς δείξει πῶς ὁ χριστιανισμὸς θὰ μποροῦσε νὰ γίνῃ εὐχάριστος, μὲ τοὺς θρύλους του τοὺς γαλήνιους, τοὺς ἀνακαυτικοὺς, μὲ τὰ παραμυθία του τ' ἀλληγορικά, μὲ τὴν ἀπλοϊκὴ καὶ γενναίου-ψυχῆ καρτερικότητα ποὺ διδάσκει, ἂν δὲν τὸν ἀτίμωξε ἡ ἰσχυρὴ τοῦ φανατισμοῦ ἢ ἀντιδημιουργικὴ ἀφοῦ αὐτὴ εἶναι καὶ ὄχι κινένας ἄλλος ποὺ διατάζει τὸν ἄξεστό ἐρημίτη νὰ πολεμήσῃ τὸ Ὄρατο καὶ τὴ Ζωή. Ὁ ἐπικυρικός καὶ ὁ σκεπτικιστῆς δείχνονται ἀνώτεροι : Θέλοντας αὐτοὶ νὰ γευθῆσουν τὴ θρησκεία μεταχειρίζονται ἐνότους ἀδερφικούς, μιά εἰρηνία λόγου χάρι ἀλαφραΐα, ποὺ μάλιστα κάποτε μπορεῖ νὰ περικλείσῃ καὶ κάποιον τόνο Θανατισμοῦ, ὅπως ἡ εἰροπία τοῦ Νικία τὴν ἔρημὴν ποὺ ἀποχαιρετῆ τὸν Πιμφουέιτο.

Ἡ γενεὰ τοῦ Ρενάν δὲν ἀπαγορευτέθηκε ἀπὸ τὴ θρησκεία, ρήγχιτῃ ἀμέσως πρὶν ἐπιστήμη γιὰ νὰ βρεῖ σ' αὐτὴ τοὺλάχιστο τὴ μεγάλη βοήθεια, τὴ βεβαίωτητα. Ὁ Φράνς, πάλι τὸ ἐνάγει, ὅσο καὶ ἂν εἶταν ἀκόμη μεγαλότατος· στὴν ἐποχὴ του οἱ ἐπιτυχίες τῆς ἐπιστήμης, κατὰλαβε πῶς τῆς γυρεύανε πολλὰ περισσότερα ἀπ' ἐκεῖνα ποὺ πραγματικὰ μποροῦσε νὰ δώσει. Ξεγλιστρώντας στὴν ταχικὴ τοῦ σκεπτικισμοῦ καταπαίνεται τότε τὸν ἀγρόνα ποὺ πολεμῆ τὸ καινούριο αὐτὸ εἶδωλο.

Ἔνας ἀπὸ τοὺς σημαντικότερους ἥρωες του, ὁ abbé Coignard λέει :

« Πρὸ τὴν ἀγάπησά τὴν ἐπιστήμη καὶ γιὰ τοῦτο τὴ μισῶ τώρα, παρόμοιος μὲ τοὺς ἐρωτιάριους ἀνθρώπους ποὺ βρίζουνε τίς γυναῖκες ἐπειδὴ δὲν μποροῦσαν αὐτὲς νὰ τοὺς δώσουνε τὰ ὅσα γιὰ λόγου τους ὀνειρευτήκανε. »

Ἐπίσης καὶ τὴ διανόση γενικά ὁ Φράνς δὲν τὴν ἔχει σὲ μεγάλη ὑπόληψη. Ὁ Coignard του καὶ ὅταν πεινῆ καὶ ὅταν πάλι εἶναι καλοχορτασμένος, διασκεδάζει ὑποστηρίζοντας πῶς « ἡ σκέψη εἶναι μιά ἀρρώστια ἰδιαίτερη ποὺ τὴν ἔχουνε λίγοι ἀνθρωποὶ καὶ ποὺ ἂν θὰ διαδινότανε ἐξάπαντος καὶ ἀμέσως θὰ σήμαινε τὸ τέλος τοῦ κόσμου ». Καὶ βάζοντας τὰ λόγια αὐτὰ στὸ στόμα τοῦ ἥρωα του δὲν κάνει ἄλλο παρὰ νὰ ἐπαναλαβαίνει τὴν ἰδέα τοῦ Ὁσκάρ Οὐάιλντ, ποὺ γράφει στὸ βιβλίον του « Γνώμες γιὰ τὴ φιλολογία καὶ τὴν τέχνη » : « Ἡ φύση ἐχτρεύεται τὴ διανόση. . . Ἡ σκέψη εἶναι τὸ πιδ ἀνθυγιεινὸ πρᾶμα, καὶ μπορεῖ νὰ φέρει τὸ θάνατο σὰν καὶ κάθε ἄλλη ἀρρώστια. Εὐτυχῶς, στὴν Ἀγγλία τοὺλάχιστο, ἡ σκέψη δὲν εἶναι κολλητικὴ. Τὴν ἐξοχὴ ὄψη τῆς φυσικῆς ὑγείας ποὺ ἔχει ἡ ράτσα μας τὴ χρωστοῦμε μονάχα στὴν ἰλιθιότητα μας τὴν ἐθνικὴ ».

Τὴν ἰδέα αὐτὴ ὁ Φράνς τὴν ἀναλύει πιδ πλατιά στὸ βιβλίον του « Πιερ Νοζιέρ ». Τονίζει ἐκεῖ πῶς ἡ διανόση εἶναι ἀσχετὴ μὲ τὸν ἀνθρώπο. Τῆς δίνει τὸν ἀκόλουθο τὸν ὀρισμὸ : « ἡ διανόση εἶναι ἡ ἰκανότητα νὰ συλλαβαίηταις

κάτοιες σταθερές, μόνιμες σχέσεις μέσα στην ποικιλία τῶν φαινομένων». Κατόπι δείχνει πῶς δὲν εἶναι ἀναγκαία στὴν ὑπαρξή, πῶς δὲν εἶχε καμιά ἐπιρροή στὰ δσα ἀποτελοῦνε τὴ βαθύτερη ζωὴ τῶν ὄντων, στὰ φυσιόρμητα τους, στὰ αἰσθητά τους. Καὶ τέλος πῶς αὐτὴ ἔμεινε δλότελα ξένη στὴ γέννηση τῶν ἀνθρώπινων θεσμοθυσιῶν. Δὲν ἀρνείται οὔτε τὴ χάρη, οὔτε τὴ γοητεία της, μὰ ἐπιμένει πῶς εἶναι ἀντίθετη στὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπινου εἴδους, καὶ πῶς ἂν γενικευότανε τὴν ἴδια τὴ στιγμή ἢ ζωὴ θάπαυε. «Οἱ ἄνθρωποι δὲ διατηροῦνται παρὰ μὲ τὸν ὄρο νὰ μὴ καταλαβαίνουνε τὰ λίγα πρῶματα ποὺ τοὺς εἶναι βολετὸ νὰ νιώθουνε. Ἡ ἀμάθεια καὶ ἡ ἀπάτη εἶναι τόσο ἀναγκαῖες γιὰ τὴ ζωὴ ὅσο τὸ φῶς καὶ τὸ νερὸ. Ἡ διανόηση γιὰ νὰ μὴ κατατῆσει ἐπικίνδυνη στὶς κοινωνίες πρέπει νὰ εἶναι σπάνια καὶ ἐλάχιστη». Ἄλλου πάλι λέει πῶς μέσα στὸ φυσιόρμητο βρίσκεται ἡ ἀλήθεια, ἡ μοναδικὴ βεβαιότητα ποὺ ὁ κόσμος μπορεῖ νὰ καταλάβει ἀπὸ τὴ φαντασιόπληχτη ζωὴ μας, ὅπου τὰ τρία τέταρτα τῆς δυστυχίας μας τὴ σκέψη ἔχουνε πηγὴ τους.

Πῶς ὁμως νὰ μὴ βάλουμε τίς φωνές ἀκούοντας νὰ τὰ λέει αὐτὰ τὰ λόγια ὁ συγγραφέας ἴσα ἴσα ἐκεῖνος ποὺ στάθηκε ἐμπρὸς στὸ κάθε τι μὲ τῆς λογικῆς τὰ πῶ φῶνα σύνεργα, ἐκεῖνος ποὺ δοῦλεψε γιὰ νὰ λευτερώσει τὴν ἰδέα, ποὺ πῆρε μισοπεθαμένη τὴν καλιὰ διαδεχτικὴ μέσο ἀπὸ τίς νεκρικὲς βιβλιοθήκες γιὰ νὰ τὴν ξαναζωντανέψει στὸ φῶς τὸ σημερινό, νὰ τῆς δώσει τὴ χαρὰ τῆς κίνησης καὶ τῆς συγχρονισμένης δημιουργικότητας :

Στὸ ζήτημα τοῦτο ἡ ἀντιγνωμία του δὲν περιορίζεται πιά σὲ λεπτομέρειες, ἀλλὰ παίρνουμεξ ξαφνικὴ διάσταση μᾶς δείχνει ὀλοκάθαρα τὸ πόση σημασία εἶχε γιὰ τὴν ἀνατροπὴ τοῦ χωραχτήρα του ἢ διδασκαλία ἢ Θεολογικὴ.

Μὰ ἐκεῖνο ποὺ μᾶς κάνει νὰ τὸν ἀγαποῦμε τὸ Φράνς τόσο ὥστε νὰ παρατρέχουμε τὸν ὄκληρὸ νεοκλασικισμό τῆς κάθε του ἀντιγνωμίας, εἶναι ἡ προσπάθεια του ἢ ἀκαταπαυτὴ γιὰ νὰ παρηγορεῖ, μὲ τὸν ὅποιον τρόπο, τοὺς μοιρολόγηφτα νικημένους Ἕλλητοὺς. Τὸ καθένα ἀπὸ τὰ κύρια του πρόσωπα εἶναι καὶ μιὰ ἀνοιχτοχέρα προσφορὰ παρηγοριᾶς καὶ συμπόνιας. Ἡ συμπόνια τοῦτη ἀναγκάζει τὸν Trublet («Histoire Comique») νὰ λέει : «Εἶμαι γιατρός, δηλαδὴ βαστῶ ἓνα μαγαζάκι ὅπου πουλῶ ψευτιές. Ἀνακουφίζω, παρηγορῶ. Μήπως μπορεῖς ν' ἀνακουφίζεις καὶ νὰ παρηγορεῖς δίχως νὰ λές ψέματα :» Παρόμοια καὶ ὁ Coignard καθησυχάζει τὸ μαθητὴ του κάνοντας τον νὰ ἐλπίζει στὴν ὑπαρξὴ ἐνὸς φυσιόρμητου ἢ ἐνὸς ἐνθουσιασμοῦ ἄξιου νὰ ἐπιτύχει ἐκεῖ ὅπου τὰ πελαγῶναι ἢ λογικὴ. Σακολουθητικά ὁ Φράνς βεβαιώνει ἀφορμὴ γιὰ νὰ θαυμάζει, καὶ νὰ τονώνει μὲ τὸ θαυμασμό του, τὸν ἀγῶνα γιὰ τὴ ζωὴ, τὴν ὑπομονή, τὸ κουράγιο καὶ τὴν ἐλπίδα τὴν ἀνθρώπινη, ποὺ κάποτεξ ξεπέφτει, λιγοστενεῖ μαραινεταὶ καὶ ποὺ μονομιᾶς πάλι ξαναγεννεταὶ.

Ἀναλαβαίνει νὰ υπερασπίσει τοὺς μεγάλους σκεφτικιστῆς τῆς γαλλικῆς φιλολογίας γκατὶ ὅλοι τους, λέει, σταθήκανε γεμάτοι ἐνθουσιασμό, ὅλοι τους δουλέψανε γὰ νὰ γλυτώσουν τοὺς ὁμοίους τους ἀπὸ τὴ βαρβαρότητα τῆς σκλαβιάς καὶ τῆς ἀμάθειας. Ἔτσι ὁ Ραμπελαὶ δίδασκε τὴν ἀνοχή, ὁ Μονταίνος

τὴν πανσοφία τῆς φύσης, ὁ Βολταίρος τὴν καλοσύνη καὶ τὴ λογικὴ, ὁ Ρενάν τὴν πρόοδο. « Ὅλοι τους, μ' ἓνα ἰδιαιτέρο τρόπο δικό τους εἶταν ἅγιοι. » Ἐκεῖνο ποῦ ξεδιακρίνει στὸ ἔργο τους δὲν εἶναι ἡ ἄρνηση, ὅπως μπορούσε νὰ νομίζει κανένας μωρόπιστος θαυμαστής τοῦ Φράνς, παρὰ ἡ γενναιοδωρη ἐπιμονή τους νὰ λυτρώσουτε τοὺς ὄσους ἀφανίζονται μέσα στὸ σκοτάδι.

Πολλοὶ καὶ διάφοροι κίριοι θελήσανε νὰ ποῦνε πὼς τὴ δόξα τοῦ ὁ Φράνς τὴ χρωστᾷ στὴν εἰρὼνία του, ποῦ αὐτὴ μόνο ξαίρει νὰ τραβᾷ ἀναγνώστες Ἐξηγούσανε δηλαδὴ τὴν ἐπιτυχία ἐνὸς τέτοιου συγγραφέα, μὲ τὸν τρόπο ποῦ θὰ μπορούσε νὰ ἐξηγηθεῖ ἡ ἐμπορικὴ δόξα τοῦ δικοῦ μας Σουρῆ. Κ' ἐπειδὴ ξαίρω πὼς ἡ ἰδέα τούτη ἔχει μεγάλη πέραση, πρέπει νὰ ἐξετάσουμε λιγάκι τὴν εἰρωνία τοῦ Φράνς.

Καὶ πρῶτα πρῶτα ἄς ξεχειγρώσουμε τὴν εἰρωνία ἀπὸ τὸ χιοῦμο καὶ ἀπὸ τὸ κωμικόν. Ἡ εἰρωνία εἶναι πάντα τὸ συμπέρασμα μιᾶς διαφορειακῆς καὶ ἀριό-
τερης συνάμα ἀντίληψης τοῦ τριγυρινοῦ μας κόσμου, καταγωγή της ἔχει τὴ φιλο-
σοφικὴ ὀρθοκρίσια, ἐνῶ τὸ χιοῦμο καὶ τὸ κωμικὸ βγαίνουν ἀπὸ μιὰ σβελο-
σύνη πνευματικὴ, κατάλληλη ν' ἄρπάξει τίς ἀπρόσμενες σκέσεις τῶν πραγμάτων,
καὶ μ' ἀπρόσμενο πάλι τρόπο νὰ τίς ἐκφράσει. Ἡ εἰρωνία εἶναι μιὰ ὑπόδειξη,
ἓνα γνέψιμο ἄλαφρό, μιὰ ἐκλεγγὴ ὑψηλότερης παρατήρησης ἐκεῖ ὅπου τὸ χιοῦμο
παρουσιάζεται πιὸ χοντρά, μὲ γνέψιμο ποῦ χρειάζεται ἀνοιχτὰ τὰ χέριμα. Ἡ
εἰρωνία βρίσκεται ἀνάμεσα στὸ χωρατὸ καὶ στὸν πικρόχολο ὄιστρο τοῦ στοχα-
στικοῦ πρωτότυπου παρατηρητῆ. Τὴ βλέπουμε ἀψόθυμη, νευρικὴ στὸ Βολταίρο,
μὲ καρίτσιμα μελαγχολίας στὸ Ρενάν ντὲ Γκουριμόν, φαντασμαγορικὴ ἀπὸ σπα-
τάλη στὸν Τουλέ, μὲ μπουρζουάδικα μασκαρέματα καὶ ἀγαθότητες καθηγγητῆ στὸ
ἔργο τοῦ Ἄμποῦ, ὁ Νίτσε τὴν ὑποψιάζει σπάνια στοὺς δραματισμένους σαρ-
κασμοῦς του, καὶ ὁ Μπαρρὲς θλιβερά τὴ σκοτεινιάζει μὲ τὴν ἐγολάτρα μονο-
μανία του. Ἀπ' ὄλες αὐτὲς περνᾷ ὁ Φράνς. Κάτι παίρνει, μὰ κάτι Ἄνωτερο, ποῦ
τὸ κατέχει ἀστέρευτα ἡ προσωπικότητά του. Γ' ἵα τὸ Φράνς ἡ ἀληθινὴ εἰρωνία
προϋποθέτει τὴν ὑπαρξὴ ἐνὸς ἰδανικοῦ ἀφοῦ ἡ δουλιὰ της εἶναι νὰ μᾶς κοροῖ-
δεύει ποῦ δὲν τὸ φτάνουμε. Στὸ ἔργο του « Le Jardin d' Éribure » λέει :
« Ἡ εἰρωνία ποῦ θέλω ἐγὼ δὲν εἶναι σκληρὴ. Δὲν περιπαίζει οὔτε τὸν ἔρωτα
οὔτε τὴν ὁμορφιά ! Τὸ γέλιο της ἡμερώνει τὸ θυμὸ καὶ μᾶς μαθαίνει νὰ περι-
γελοῦμε τους κακοὺς καὶ τοὺς βλάκες· πιθανὸ νὰ τοὺς μισούσαμε ἂν δὲν τοὺς
εἴχαμε. »

Πότε ἡ εἰρωνία του εἶναι βαριά, καταποδιαστὴ ὡς ποῦ νὰ φτάνει τὴν πιὸ
δυνατὴ σάτυρα (« L' île des Pingouins »), πότε ἀκόμη ἀγριώτερη ξεσκίζει
τὸ κάθε εἶδολο καὶ τὴν κάθε πρόληψη τῆς ἐποχῆς μας (« L' anneau d' amè-
thyste »), ἄλλοτε πάλι ἐπίσημη, ἱερατικὴ, μὲ κάποιες τρυφερότητες βιβλιο-
θηκάριου (« Les opinions de M. Jérôme Coignard »), καὶ τέλος μὲ οὐρλι-
άσματα ἀμερόληπτου, μὲ πείσμα διχάτορα (« Les dieux ont soif ») ξαστε-
ρώνει ὄλες τίς κακίες τῶν κοινωνικῶν ἀνεμοστρόβιλων.

Τονίζω πὼς ἡ αἰτία ἡ ἀληθινὴ τῆς δόξας τοῦ Φράνς δὲν εἶναι οἱ πάνσοφοι

μηχανισμοί της ειρηνίας του, όπως τό θέλουνε οί αγράμματοι κριτικοί μέ τόν νόψιο δημοσιογραφισμό τους, αλλά ή άπειρη αγάπη του πρὸς τίς λαϊκές τάξεις πού—παρ' όλες τίς αντίθετες του καί τίς αντίγωνμίες του—άποτελεί τό βάθος αὐτῆς τῆς Ίδιας τῆν ἰδιοσυγκρασίας. "Αν οί λαοί οέβονται τά λόγια τοῦ Μάρξ: «άπανω ἀπό τά σύνορα, προλεταριοί τοῦ κάθε τόπου, ἐνωθείτε» ή τοῦ "Ενγκελς: «Τό λυτρωμό τοῦ προλεταριάτου θά τόν ἐπιτύχει τό ἴδιο τό προλεταριάτο», πρέπει ἀκόμη βαθύτερα νά σεβαστοῦνε καί νά νιώσουνε τήν προφητεία τοῦ Φράνκ, πού λέει: « Ἡ "Ενωση τῶν ἐργατῶν θά φέρει τήν εἰρήνη στόν κόσμο. »

Ἡ ἔχτικότητά του, ὅλα τά δίκαια του μαστιγώματα εἶναι γιά τίς ἀνώτερες τάξεις, γι' αὐτές πού κατέχουνε τά μυστήρια τῆς ἐμετάλλευσης, τίς προπαρασκευές καί τίς χρήσιμες διαπαιδαγωγήσεις γιά τό ξεγέλασμα τῆς μάζας. Μά θῆκαν μιλεῖ γιά τό λοῦ ὁ Φράνκ ἀκούραστα κρατιέται ἰδεολόγος· ξαίρει πὸς σκοπὸς μονακίριβος τοῦ Μεγάλου εἶναι νά χιτίζει ὄνειρα καί οὐτοπίες. Πρῶτα πρῶτα γιατί ἔχουνε τήν κρυφή τους αἰσθητικὴ οἱ τέτοιου εἶδους ἀρχιτεκτονικές, ὕστερα γιατί ἀπό τήν ἱστορία μάθαμε πὸς τό ὄνειρο σάβηκε ή πιὸ γερὴ πνοή τῆς γονιμότητος.

Λέει κάπου: « Τά ὄνειρα τῶν φιλοσόφων πάντα πρῶξαν τοὺς ἀνθρώπους τῆς δράσης γιά νά τά πραγματοποιήσουνε. Ἐπὸ τῆ σκέψη μας εἶναι πού βγαίνει τό μέλλον. Οἱ πολιτικοὶ δουλέβουνε ἀπάνω σ'α σκέδια πού ἐμεῖς ἀφίνουμε ὕστερα ἀπὸ τό θάνατό μας. Εἶναι οἱ χιτίστες κ' οἱ θηρητές μας.»

Δουλιὰ τοῦ ἀνοιχτόφρενου συγγραφέα εἶναι νά φτιάνει τοὺς καινούριους τοὺς ὀρίζοντες, τῆ νέα πάντα ὄβηση αὐτοῦ νά τῆ δίνει πρὸς τήν ἐλπίδα καί τήν ἐνέργεια τῆς καλητέρευσης. Τά ὄνειρα του νά πηγαινουνε ὀλοένα κι ἀψηλότερα, ὀλοένα καί μακρύτερα, γιά νά μποροῦνε οἱ πιστοὶ κατόπι νά ζωντανεύουνε τουλάχιστο κάποια μικρά, κάποια χαμηλά ὄνειρα. "Ἐτσι μπορεῖ κανεῖς νά πεῖ πὸς γιά τό Φράνκ τό σοσιαλιστικὸ ἱφανικὸ εἶναι σάν κάποιο ὄριο πού πρὸς τό μέρος του πρέπει νά τρέχεις πάντα, ὄσο καί νά μὴν εἶσαι σίγουρος πὸς μιὰ μέρα θά τό φτάξεις.

Παράδειγμα καί μάθημα ὁ Φράνκ γιά ὄλους τοὺς καλλιτέχνες. Κατάλαβε τήν πολιτικὴ καί τήν κοινωνικὴ σημασία τοῦ συγγραφέα, γιατί εἶχε νιώσει πρὶν ἀκέρια τῆ γιγαντοσύνη τῆς Τέχνης. Στὸ ἔργο του ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη εἶναι χωμένη ή παράδοση τῆς ποιητικῆς πλαστικότητος, βασιλεύει καί πάλλεται σά μιὰ ἠρυκή Θεοῦ πού τῆ δέχτηκε καί πού γιά πάντα τήν ἔκαμε δική του. Τῆ χάρη, τό μέτρο, καί τό παντοδύναμο φεγγοβόλημα τῆς τεχνικῆς του, τὰ πήρε ἀπὸ παντοῦ, τὰ πήρε ἀπὸ τήν κάθε μέρα τῆς ἀνθρωπότητος, ἀπὸ τήν πανάρχαια σειρά τῶν θρύλων πού ἔβγαλε ὁ κόσμος. Κατάφερε σύνορα καί τήν ἀπλότητα τῆν πιὸ δυσκολοκατόρθωτη, πού εἶναι τό ξαθέρι τῆς συγγραφικῆς πείρας, τῆ μόνη πού ἀξίζει νά λέγεται καλλιτεχνικὸ δημιούργημα· ή ἄλλη, ή ἀπλότητα τῆς δεκάρας, ἔχει τόπους γενέθλιους ή τὰ γραφεῖτα τῶν ἐφημερίδων ὄπου τῆ σκέψη τῆ ρυθμίζουνε οἱ τυπομηχανές ή τ' ἀγαθὰ κλίματα ὄπου οἱ ἐργάσιμες ὄρες πάντα σπανίζουνε.

Τὸ ἔργο του ἔχει τὴν ἀνώτερη ἐκείνη μορφή πού φτάνει γιὰ ν' ἀφηγηταί μοναχὴ τῆς τῆν ἱστορία, ἡ φρόση του ἡ μαγεύτρα κ' ἡ αὐστηρὴ συνοψίζει ὅλα τὰ περασμένα τῆς φιλολογίας αὐτοῦ ἐδῶ τοῦ τόπου, ἀφοῦ πρῶτα ἐνώθηκε μὲ τὶς δυὸ αἰωνόβιες ἀγαθότητες. Αὐτὸς ξανάδωκε στὸ λόγο τὸ πνεῦμα, τὴν εὐκολολογισιὰ καὶ τὴ δύναμη, ἀνάστησε τὴν ἀξία τοῦ τραγουδιοῦ καὶ τῆς προσπάθειας τῆ γοητεία, ἀπαράλλαχτα ὅπως κάμανε κ' οἱ καλλιτέχνες τῆς ἀκμῆς. Ἄρχηγὸς βαθυστόχαστος καὶ καθάριος, πού τὰ πάντα γίνονται στὸ νοῦ του Ἄρμονία, γιὰ τὰ μᾶς φέρουνε κατόπι ἐμᾶς νὰ ξανοίξομε. μὲ τὶς ἀρετὲς τοῦ μέτρου, τὰ πῶ χιμαιρικά, τὰ πῶ ἀναγκαῖα καταδρομίσματα τῆς ζωῆς. Ἡ δουλιὰ του εἶναι κάρπισμα, ὅλο δημιουργία, εἰκοσιπέντε περασμένων αἰώνων πού καὶ πέρα ἀπὸ τὸ δικό μας θὰ χύνει τὴ δόξα τῆς μάθησης, πού ριζοβόλησε στὴ γῆ μας.

Παρίσι Ἀπριλῆς 1924.

ΘΡΑΣΟΣ ΚΑΣΤΑΝΑΚΗΣ

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ PHILÉAS LEBESQUE

(Δ. Ἀστεριώτης)

Pages Choisies, προλογημένες καὶ ταχτοποιημένες ἀπὸ τὸν κ. Marcel Coulon. Ἐκδότης «La République de l'Œise» 1923.

Εἶναι τὸ τελευταῖο βιβλίον τοῦ «ἀγαθοῦ ἀγρότη τῆς Neuville» ὅπως τὸν ὀνοματίζουν οἱ γνωστοὶ του, φροντισμένο καὶ προλογημένο ἀπὸ τὸν κ. M. Coulon. (1) Ἡ ἔκδοσις αὐτὴ χρωστῆται σὲ μερικὸς φίλους τοῦ σπουδαίου μελετητῆ τῆς Νεοελληνικῆς Φιλολογίας, δεῖγμα τῆς μεγάλης τους γιὰ τὸν ἀφοσίωσης καὶ ἀγάπης. Ἐχουν οἱ Γάλλοι πάντα ἕναν ἰδιαιτερό τρόπο νὰ περιποιῶνται τοὺς φίλους τους. Ὁ κ. M. Coulon, πού ἀνάλαβε τὸ βᾶρος ὅλης τῆς δουλειᾶς, πού δὲν εἶναι καὶ μικρὸ πρᾶγμα, προκειμένου γιὰ ἕνα ἔργο σκέρπιο καὶ πικρὸ πικρὸ σὺν τοῦ Ph. Lebesgue, μᾶς παρυσίασε μέσῳ σὲ 370 σελίδες τὸν ποιητῆ Ph. Lebesgue, τὸ ρομαντιζογράφον, τὸ δραματικὸ συγγραφέα, τὸ φιλόσοφον, τὸν κριτικόν. Καὶ μπρὸς στὸ κάθε ξεχωριστὸ εἶδος ἀπ' αὐτὰ ὁ κ. Coulon μᾶς δίνει σχετικὰς πληροφορίες προσθέτοντας συγχρόνως

(1) Ὁ κ. Marcel Coulon εἶναι ἕνας ἀπ' τοὺς ἀξιολογότερους Γάλλους κριτικούς καὶ ταχτικὸς συνεργάτης τοῦ «Ἐρμῆ τῆς Γαλλίας». Τελευταῖα ἐβίβηκε «Τὸ πνεῦμα τοῦ J. H. Fabre», βιβλίον κριτικώτατον καὶ σοφόν.